

Sygn. akt I CSK 779/18

POSTANOWIENIE

Dnia 11 czerwca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa U. W. i I. M.

przeciwko A. M.

o ochronę dóbr osobistych,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 11 czerwca 2019 r.,

na skutek skargi kasacyjnej powódek

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 18 czerwca 2018 r., sygn. akt I ACa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powódek U. W. i I. M. od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 18 czerwca 2018 r., sygn. akt I ACa [...] Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżące oparty na przesłankach uregulowanych w art. art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały spełnione.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Istotnego zagadnienia prawnego skarżące upatrują w konieczności wyjaśnienia, czy uniemożliwienie przez osobę trzecią, osobom wskazanym w art. 10 ust. 1 pkt 1-5 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych, w kolejności, o której mowa w tym przepisie, realizacji ich prawa i obowiązku o charakterze publicznoprawnym, pochowania zwłok osoby im najbliższej, może być ocenione na podstawie art. 24 k.c. jako działanie bezprawne i naruszające prawo tychże osób do kultu pamięci po zmarłym, zwłaszcza w sytuacji, gdy zmarły pochowany został na cmentarzu o innym wyznaniu religijnym niż to, do którego przynależał on i jego krewni.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zostało już wyjaśnione, iż stosowanie środka ochrony dóbr osobistych w postaci ekshumacji zwłok powinno być stosowane wyjątkowo, zależnie od okoliczności konkretnej sprawy, a to w imię dobra co najmniej równorzędnego, jakim jest niezakłócanie spokoju osób zmarłych oraz ich osób najbliższych (zob. wyroki z dnia 16 czerwca 1998 r., I CKN 729/97, z dnia 29 stycznia 2003 r., I CKN 1453/00 i z dnia 17 lutego 2016 r., III CSK 84/15).

Prawo do pochowania zwłok ludzkich jest niewątpliwie prawem niemajątkowym, a w związku z czym w konkretnych okolicznościach w razie kolizji uprawnień w tym przedmiocie nie może być wystarczające sztywne zastosowanie kolejności wynikającej z art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (jedn. tekst: Dz. U. z 2017 r., poz. 912 ze zm.), chyba że chodzi o typowe sytuacje, w których oczywistym jest, że w dobrze

funkcjonującym małżeństwie, małżonkowi będzie przysługiwało pierwszeństwo pochówku żony, a w następnej kolejności dzieciom zmarłego, itd. Może się jednak zdarzyć tak, że osoba, której przysługuje formalne pierwszeństwo wynikające z tego przepisu faktycznie nie miała jakichkolwiek więzi ze zmarłą osobą, z tego względu, że więzi te zostały całkowicie zerwane, względnie w sposób istotny naruszone, zaś osoba z dalszej pozycji według tego przepisu miała intensywną więź z osobą zmarłą. Poza tym, przepis ten nie wymienia osób, które pozostają w faktycznym związku z osobą zmarłą. Należy zauważyć, że w polskim systemie prawnym, w odniesieniu do innych kwestii, są przepisy, które zrównują w uprawnieniach, z osobami pozostających w formalnych więzach, osoby mające tylko faktyczne więzy, traktując je jako osoby bliskie (np. art. 691 § 1 k.c., art. 2 ust. 5 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych, art. 4 pkt 13 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami). Dowodzi to niedostosowania tego przepisu nie tylko do zmieniającej się rzeczywistości społecznej, ale przede wszystkim do systemu prawnego w tym sensie, że na gruncie spraw o charakterze niemajątkowym osoby takie nie mogą być gorzej traktowane, niż na gruncie spraw o charakterze majątkowym. Istotna jest więc nie tylko bliskość formalna wynikająca z więzów prawno-rodziny, ale i także bliskość faktyczna, co powinno mieć szczególne znaczenie w relacjach o charakterze niemajątkowym.

W konsekwencji kolizja uprawnień do pochówku osób wymienionych w tym przepisie i osób pozostających w faktycznej więzi z osobą zmarłą musi być rozstrzygnięta przez odwołanie się do przepisów regulujących ochronę dóbr osobistych; takim dobrem jest uprawnienie do pochówku. Natomiast rozstrzygnięcie tej kolizji jest zależne od okoliczności konkretnej sprawy, a przede wszystkim od charakteru rodzaju i stopnia intensywności więzi, osób konkurujących, z osobą zmarłą. Nie można również pomijać woli osoby zmarłej co do miejsca pochówku oraz osoby, która zgodnie z tą wolą ma to uczynić.

Powyższe pokazuje, że nie jest możliwe abstrakcyjne przesądzenie, bez uwzględnienia okoliczności danej sprawy, pierwszeństwa w pochówku określonego w art. 10 tej ustawy. W konsekwencji postawione przez skarżące zagadnienie nie spełnia wymogu określonego w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistej zasadności skargi kasacyjnej powódki upatrują w odejściu przez Sąd Apelacyjny od utrwalonej linii orzeczniczej w zakresie wykładni art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych, zgodnie z którą, w sytuacji braku jakiegokolwiek oświadczenia zmarłego co do miejsca pochówku, przepis ten zawiera prawo do pochowania zwłok przez osoby w nim wskazane i w kolejności ustalonej w tym przepisie.

Z ustaleń faktycznych Sądów *meriti* wynika, że siostra i córka powódek G. S. przez ponad 20 lat tworzyła z J. M. nieformalny związek partnerski, mieszkając z nim do śmierci, tj. do dnia 29 października 2015 r. Przez cały czas wspólnego zamieszkiwania z J. M. utrzymywała kontakty z rodziną. Zmarła i powódki odwiedzały się wzajemnie, głównie w Święta Bożego Narodzenia i Wielkanoc. U. W. wielokrotnie przyjeżdżała do siostry w sytuacjach, kiedy G. S. popadała w ciągi alkoholowe i J. M. zwracał się o pomoc. Poza tym, powódki utrzymywały z G. S. kontakt telefoniczny. Na około dwa lata przed śmiercią u G. S. nastąpił intensywny nawrót choroby alkoholowej. Powódki nakłaniały G. S. do podjęcia

leczenia. U. W. pozostawała w stałym kontakcie z J. M., służąc mu pomocą i wsparciem, a w razie zaistniałych problemów z siostrą przyjeżdżała do domu J. M. w W.. Koszty leczenia przeciwalkoholowego G. S. ponosił w przeważającej mierze J. M., ale partycypowała w nich także powódka U. W..

Powódka U. W. chciała pochować G. S. w T., informując J. M., który z kolei chciał pochować zmarłą w W.. Karta zgonu G. S. została wydana J. M.. Dwa dni po śmierci G. S. powódki udały się do domu J. M., aby porozmawiać z nim na temat pochówku zmarłej w T., jednak do rozmowy nie doszło. G. S. została pochowana na Cmentarzu [...] w W. w grobie rodzinnym rodziny M.. Ze strony rodziny G. S. w pogrzebie uczestniczyły tylko powódki, ponieważ rodzina nie akceptowała miejsca pochówku. Dziadkowie i ojciec G. S., który zmarł w 2009 r. i z którym była emocjonalnie związana są pochowani na cmentarzu rzymskokatolickim w T.. J. M. zmarł 16 września 2016 r. i spoczywa w grobie, w którym została pochowana G. S..

W takich okolicznościach przyjęcie przez Sąd drugiej instancji pierwszeństwa uprawnienia J. M. do pochówku G. S. nie daje podstaw do uznania, że zaskarżony wyrok zapadł na skutek oczywistego naruszenia prawa. Zmarłą i J. M. łączyły więzy, jak w związku małżeńskim, a wobec tego w zakresie realizacji uprawnień niemajątkowych związanych z prawem do pochówku powinien być potraktowany podobnie jak małżonek, który przecież w art. 10 powołanej ustawy jest wymieniany jako pierwszy uprawniony do pochówku. Związek ten trwał ponad 20 lat. Razem mieszkali, zaś J. M. nie opuścił jej w ciężkiej chorobie, lecz się nią opiekował, a po śmierci, która nastąpiła w krótkim czasie, spoczął obok niej. W konsekwencji nie może być mowy o naruszeniu dóbr osobistych powódek związanych z pochówkiem przez J. M. ich siostry i córki, tym bardziej, że wiążące w postępowaniu kasacyjnym ustalenia faktyczne Sądu *meriti* (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) nie potwierdziły, by zmarła artykułowała wolę co do miejsca pochówku.

Podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). W związku z czym, w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że skarga kasacyjna nie może być oparta na zarzucie naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.

określającego kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 76, z dnia 24 listopada 2005 r., IV CSK 241/05 nie publ., z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CSK 11/06, nie publ., z dnia 8 października 2009 r., II CSK 222/09, nie publ.).

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

a
aj